

II. ISTORIE

RELAȚIILE ECONOMICE ALE BRESLEI ARMURIERILOR SIBIENI CU MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ

Activitatea de schimb comercial a breslelor transilvane s-a efectuat în principal cu țările române transalpine și ea a cunoscut în decursul secolelor o dezvoltare tot mai mare.

În cadrul breslei cel care se ocupa de schimbul comercial era tot meșterul breslaș, astfel meșterul era și negustorul propriei producții¹.

Deci, dezvoltându-se meșteșugul breslaș se dezvoltă în același timp și schimburile comerciale între orașele transilvane și țările române de dincolo de Carpați.

Sibiul a întreținut o intensă legătură cu Țara Românească și Moldova, intrând deseori în concurență cu Brașovul, mai ales începând cu secolul XV, când ultimul începe să se impună.

Negoțul între Transilvania și voievodatele sud-carpătice este atestat din 1211 în diploma cavalerilor teutoni².

În anul 1224 Andrei II acordă drept de negoț Sibiului: "Negustorii lor să poată merge și veni liber fără tribut în regatul nostru... și poruncim ca toate târgurile lor să se țină fără tribut"³.

"Mercatores eorum ubicumque voluerint in regno nostro libere et sine tributo vadant et revertantur efficaciter ius suum regie serenitatis intuitu prosequentes. Omnia etiam fora eorum inter ipsos sine tributis precipimus observari"⁴.

Regele Carol Robert (1308-1342) întărește în 1317 documentul privilegiat acordat coloniștilor sași de Andrei II în 1224⁵. Tot Carol Robert hotărăște în 1325 înființarea unei monetării la Sibiu, deși "oaspeții sași" s-au împotrivit numirii voievodului Transilvaniei în funcția de comite al Sibiului în 1324⁶.

Ludovic I (1342-1382) întărește și el, în 1366 diploma andreiană, iar în 1367 acordă drept ca sașii din Sibiu să facă nestingheriți comerț cu orice fel de mărfuri, oriunde ar voi iar delictele și le vor judeca doar în instanțele lor de judecată⁷.

Regina Maria, în 1384, acorda privilegiul de depozit cetății Sibiului, Sigismund în 1387, 1406 și 1414 acordă și el privilegiul și întărea dreptul de depozit⁸.

La 12 martie 1435 au fost scutiți de vamă toți negustorii sibieni "ab omnia tributaria solutione de rebus tam marcimonialibus quam aliis quibuscumque"⁹.

În secolele XIV-XV negustorii erau și meșteri, sau mai exact meșterii breslași erau și negustorii propriilor produse. Pe lângă activitatea lor economică, negustorii îndeplineau de multe ori și funcții de diplomați, împuterniciți ai orașelor săsești sau chiar ai voievodului Transilvaniei pe lângă curțile voievodale ale Țării Românești și Moldovei. De aceea atunci când se întrețineau bune relații între voievodate se constata și o vie activitate comercială.

Schimburile comerciale între țările române au fost puternic influențate de stadiul în care se aflau relațiile politice între ele. Pe lângă aceste piedici de ordin extern, au existat și piedici de ordin intern, care au frânat în anumite perioade dezvoltarea normală a legăturilor comerciale.

¹ V. Milca, Șt. Pascu, *Istoria militară a poporului român*, vol.II, *Epoca de glorie a oastei celei mari. A doua jumătate a sec. XIV-prima jumătate a sec. XVI*, Editura Militară, București, 1986, p.3.

² Șt. Meteș, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul XVII*, Sighișoara, 1920, p.40.

³ *Urkundenbuch*, vol.I, p.32, nr.43.

⁴ *D.I.R.*, C, XI, XII, XIII, vol.I, p.384, nr.157.

⁵ Arhivele Statului Sibiu, Documente de breaslă, II, nr.545.

⁶ Dumitrescu-Jippa, N. Nistor, *Sibiul și finutul în lumina istoriei*, vol.I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p.40.

⁷ Arhivele Statului Sibiu, Documente, II, nr.545.

⁸ *Urkundenbuch*, I, nr.42,51,53; *Ibidem*, II, nr.18,87.

⁹ *Urkundenbuch*, vol.IV, p.545-547, nr.2212.

Astfel, perioadele de anarhie din voievodate sunt slabe în legături politice și economice, fapt ilustrat și de scăderea numărului de documente ce redau legăturile inter-orașe și inter-voievodate.

Cronologic vorbind, Ștefan Pascu distinge o perioadă de regres economic în sec. XV, mai exact la sfârșitul sec. XV și începutul sec. XVI, între moartea lui Mathias Corvin (1490) și bătălia de la Mohacs¹⁰.

În Transilvania se reglementează producția meșteșugărească după această perioadă de instabilitate abia în 1541, când Transilvania devine principat autonom - acum fixându-se și acele "limitații", adică prețurile la produsele meșteșugărești¹¹. Acum au loc chiar înnobilări de meșteri, dovadă a importanței socio-economice dobândite de meșterii conducători de breaslă¹².

În sec. XV ca dovadă a puterii orașelor de frontieră, Sibiu și Brașovul au arendat "vigesima" Transilvaniei deținând-o pentru suma de 7000 florini aur în anii 1493-1496 și apoi încă doi ani împreună cu cele 7 scaune și districtul Bistrița¹³.

Meșterii armurieri sibieni, care sunt atestați din a doua jumătate a sec. XIV, exportau în Țara Românească și Moldova săgeți, arcuri, săbii, spade, armuri, muschete, tunuri și pulbere¹⁴.

Legăturile comerciale cu Moldova

În orașele transilvane Brașov, Sibiu și Cluj cu ocazia târgurilor apar negustori din orașele vecine sau din cele de dincolo de Carpați. Mărturie pentru aceasta stau și dese intervenții ale autorităților din Moldova și Țara Românească pe lângă "prieteni" din orașele amintite, pentru a permite oamenilor lor "să târguiască în bazarele crăiești din acele orașe"¹⁵.

Legăturile se efectuau pe drumul comercial ce făcea legătura între Moldova și Transilvania via Brașov. Această arteră Sibiu-Brașov-Suceava era principala cale de comerț. Pe teritoriul Moldovei vama se efectua în târgurile Roman, Bacău, Trotuș, Adjud și Suceava¹⁶.

Drepturile de negoț ale negustorilor sași sibieni erau acordate de voievodul Moldovei, astfel că la 9 aprilie 1433 burgmeisterul Sibiului, Iacob, însoțit de jurații Gaspar și Johann, delegații breslașilor sibieni, se aflau în Moldova pentru a cere de la Iliș vodă drept de negoț, drept ce le-a fost acordat¹⁷.

Mărfurile prevăzute în cărțile de privilegii acordate cu această ocazie erau: postavurile, seceri, coase, arme (săbii, platoșe, pumnale, scări de șa, corturi)¹⁸. Toate aceste mărfuri trebuiau să treacă prin Adjud, unde era punctul vamal principal pentru negustorii sibieni. Stabilirea vămiei la Adjud s-a făcut din necesitatea de a nu se întâlni negustorii sibieni cu cei brașoveni în același punct vamal, știindu-se că exista o permanentă rivalitate între Sibiu și Brașov pentru obținerea de noi piețe de desfacere a produselor.

În timpul campaniilor lui Iancu de Hunedoara au fost date acte prohibitive privind comerțul cu arme¹⁹, astfel că pentru o scurtă perioadă de timp breasla armurierilor sibieni a livrat arme doar spre armata voievodală transilvană.

Comerțul se făcea și dinspre Moldova spre Transilvania, mai ales cu animale și cu produse

¹⁰ Șt. Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în sec. XVI*, Editura Academiei R.P.R., 1955, p.95.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Idem, *Relațiile economice dintre Moldova și Transilvania în timpul lui Ștefan cel Mare*, în *Studii cu privire la Ștefan cel Mare*, Editura Academiei R.P.R., 1956, p.206.

¹³ *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt*, vol.I, p.XIV.

¹⁴ Șt. Pascu, *Relațiile economice...*, p.206.

¹⁵ *Ibidem*, p.216.

¹⁶ *Ibidem*, p.211.

¹⁷ Al. Gonta, *Legăturile*
București, 1989, p.59.

¹⁸ Șt. Pascu, *Relațiile economice...*, p.210.

¹⁹ Al. Gonta, *op.cit.*, p.9.

agricole. La 20 ianuarie 1473 Mathias Corvin scria "tuturor românilor din părțile Moldovei" să vină "cu lucrurile lor aici" - în Transilvania n.a. - asigurându-le "liberă intrare și întoarcere liberă"²⁰. Ca urmare a acestui îndemn negustorii moldoveni sunt prezenți la Sibiu cu produsele lor, făcând schimb cu produse sibieni²¹.

În această perioadă, articolele cele mai cerute erau armele și ca dovadă a acestui fapt stau și desele scrisori ale lui Ștefan cel Mare, prin care cerea să permită omului sau să cumpere "săbii și arme, ca să ne fie împotriva păgânilor, căci avem nevoie de ele; s-au să aducă platoșe <<loricae>>, care sunt la ei" (la sibieni n.a.)²².

Pe lângă aprovizionarea cu diferite materiale de război breasla armurierilor sibieni înarma și trupe locale, care luptau în Moldova alături de oastea voievodală moldoveană împotriva turcilor. Dovada pentru acest fapt este participarea unor unități sibieni la luptele duse împotriva lui Mahomed II, de către Ștefan cel Mare, în zona Brețcu la data de 14 august 1476²³.

După această perioadă de intense legături, ca urmare a răcirii relațiilor dintre Mathias Corvin și Ștefan cel Mare, este interzis din nou comerțul cu arme spre Moldova și redeschiderea activității de schimburi are loc abia în anul 1488.

La 3 noiembrie 1488 primarul orașului Sibiu, Thoma Altberger, scria de la Viena, că regele a hotărât libertate deplină pentru a se vinde arme voievodului Moldovei "cât va dori să ajbă"²⁴.

Este posibil ca Thoma Altberger să fi fost investit de breasla armurierilor sibieni ca și purtător de cuvânt al ei pe lângă regele Mathias Corvin, pentru a ridica interdicția asupra comerțului cu arme.

Pe lângă motivele de ordin politic, blocarea schimburilor comerciale cu Moldova a mai avut loc și datorită unor carantine, ca urmare a unor epidemii. Astfel, legăturile economice și politice au fost întrerupte, din nou, pentru scurt timp, din 6 octombrie 1495 și până în 28 august 1496, ca urmare a unei epidemii de ciumă izbucnită în Sibiu²⁵. Această întrerupere a legăturilor s-a datorat atât voievodului Transilvaniei cât și celui al Moldovei, ca o măsură împotriva extinderii molimei.

Reluarea legăturilor politice și economice este documentată și prin scrisoarea din 9 septembrie 1497, adresată sibienilor de către voievodul Ardealului, Bartholomeu Dragffy. Prin aceasta voievodul cerea sibienilor, deci breslei armurierilor, 6 tunuri și pulberea necesară, precum și mobilizarea pedestrașilor și călăreților pentru a veni în ajutorul lui Ștefan cel Mare, împotriva lui Ioan Albert regele Poloniei²⁶.

"Ștefan voievodul Moldovei ne cheamă cu toată oastea noastră în țara moldovenească. Și azi 9 septembrie 1497 omul lui, prin care ne-a chemat, e la noi. De aceea, dacă întârziți cu trimiterea tunurilor atunci ele nu ne mai pot ajunge aici în țară, pentru care lucru din nou va înștiințez ca să nu faceți altfel, sub pedeapsa pierderii capetelor voastre"²⁷.

Ca urmare a acestei cereri imperative, Sibiul a înarmat unitățile cerute și a trimis cele 6 tunuri, care au fost folosite sub comanda lui Bartholomeu Dragffy împotriva trupelor regelui polonez Ioan Albert. Armamentul necesar corpului de oaste transilvan, care se ridica la numărul de 12000 soldați, a fost asigurat și de Sibiu, deci de breasla armurierilor, care a contribuit cu tunuri, ghiulele și pulbere ca armament greu și cu armament ușor de infanterie, pentru unitatea trimisă de orașul Sibiu²⁸.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p.211.

²² Hurmuzachi-Iorga, *Documente*, XVI, p.158.

²³ Dumitrescu-Jippa, N. Nistor, *op.cit.*, p.89.

²⁴ I. Sabău, *Relațiile politice ale Moldovei cu Transilvania în timpul lui Ștefan cel Mare*, în *Studii cu privire la Ștefan cel Mare*, p.225.

²⁵ Al. Gonta, *op.cit.*, p.96.

²⁶ I. Sabău, *op.cit.*, p.234.

²⁷ Hurmuzachi, *Documente*, XVI, p.147-148; 269-270.

²⁸ Arhivele Statului Sibiu, *Documente*, II, nr.383.

După această perioadă de intense contacte moldo-sibiene a urmat o perioadă de circa 5 ani în care comerțul cu arme spre Moldova cunoaște o oarecare stagnare. Dar, ca urmare a presiunilor venețiene și papale asupra lui Ștefan cel Mare, pentru a-l antrena în lupta antiotomană, acesta va căuta să se înarmeze.

Astfel, spre sfârșitul domniei sale, voievodul Moldovei achiziționează din Sibiu platoșe și alte arme în cantități mari. Aceste arme au fost procurate în vederea bătăliei preconizate împotriva turcilor, dar au fost folosite împotriva tătarilor în bătălia de la Sărata²⁹.

La 7 iulie 1502 primarul orașului Brașov cerea armurierilor sibieni să predea omului lui Ștefan cel Mare zalele pentru care fusese trimis³⁰.

Legăturile comerciale s-au menținut la fel de bune și în timpul urmașilor lui Ștefan cel Mare, dovadă stă și faptul că Bogdan III primește în 1510, din ordinul regelui Ungariei, Vladislav II, 200 de arghebuzieri. Acești arghebuzieri este de presupus că sunt înarmați de breasla armurierilor sibieni, deoarece ei sunt trimiși de orașul Sibiu. Primarul orașului primind ordinul regal prin intermediul comitelui Emeric de Peren, palatin și locotenent regal în Transilvania³¹.

În anul 1538 apare o nouă interdicție în comerțul cu arme, dar de data aceasta de introducere pe pământul crăiesc al topoarelor, halebardelor și al altor produse de fierarie. Această interdicție se datora faptului că sașii s-au opus venirii pe tronul Transilvaniei a lui Ioan Zapolya. Astfel când acesta ajunge regele Ungariei, încearcă să limiteze accesul la materii prime provenite din exteriorul pământului crăiesc.

Documentul care stipulează această interdicție se află în copie la Arhivele Statului Sibiu, inventariat în cadrul Arhivei "Universității săsești", fond Documente de breasla. Documentul stipulează clar că anumite articole de fierarie și armurarie sunt prohibite pentru a fi "in Transilvania importarent"³².

Se pare că prin această interdicție, Zapolya urmărea să scadă producția de armament a breslelor săsești, care produceau arme, arme care stocate puteau să reprezinte o reală amenințare pentru puterea centrală.

Începând cu sec. XV, mai exact cu sfârșitul acestui secol, în relațiile cu Moldova începe să se impună tot mai mult Brașovul, care avea șansa că se afla mult mai aproape de orașele moldave și totodată era la fel de aproape și de cele muntene, ceea ce i-a conferit o mai mare putere comercială în detrimentul Sibiului.

Motivele care au făcut ca Brașovul să preia inițiativa în cadrul legăturilor comerciale cu Moldova și Țara Românească, au fost de natură politică. Situația geografică a făcut și ea ca legăturile cu cele două capitale de voievodate, Suceava și Târgoviște, să fie mult mai lesnicioase și mai rapide³³. Deci datorită acestor fapte contactele politice ale Brașovului cu țările române s-au dezvoltat în mai mare măsură și au atras după ele și o mai intensă activitate comercială - politicul și economicul fiind strâns legate în cursul Evului Mediu - activitate care în scurt timp s-a impus asupra activității comerciale a Sibiului.

Cu toată această rivalitate a breslașilor brașoveni, Sibiul a întreținut în continuare legături comerciale și politice pe toată perioada secolelor care au urmat până la desființarea breslelor în anul 1898³⁴.

Nevoia de apărare împotriva pericolului otoman a dus la dezvoltarea unor legături în primul rând comerciale, destul de strânse în perioada cercetată, adică sec. XIV-XVI.

Legăturile comerciale cu Țara Românească

Documentele atestând legăturile comerciale ale Sibiului cu Țara Românească s-au rătăcit în mare

²⁹ Hurmuzachi, *op.cit.*, p.158, nr.290.

³⁰ I. Sabău, *op.cit.*, p.235.

³¹ Arhivele Statului Sibiu, Documente literare, nr.173, L 13.

³² *Urkundenbuch*, I, nr.52.

³³ Șt. Meteș, *op.cit.*, p.40.

³⁴ Arhivele Statului Sibiu, z.U, I, 544, cutia 33, nr.156.

parte, dar unele dintre ele au fost publicate de Silviu Dragomir în anul 1927³⁵.

Pe lângă actele oficiale de natură politică și cele particulare schimbate de magistrații și meșterii breslași sibieni cu voievozii și boierii din Țara Românească, o categorie aparte de documente, care se referă la relațiile economice, sunt registrele vigesimale ale Sibiului, din cursul sec. XVI. Dintre acestea doar cel din anul 1500 a fost publicat integral în *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt*³⁶.

Cu toată lipsa documentelor este cert că a existat o mai mare circulație economică spre Țara Românească, decât lasă să se înțeleagă documentele existente.

Un motiv al unei slabe activități comerciale între Sibiu și Țara Românească este și faptul că majoritatea fluxului comercial trecea prin Brașov, care deținea, putem spune, monopolul cu Țara Românească în perioada amintită.

După cum am mai spus, motivele care au făcut ca Brașovul să preia întâietatea în cadrul legăturilor comerciale cu voievodatele transalpine și în special cu Țara Românească, au fost de natură politică și geografică³⁷.

Dacă Litovoi nu ar fi căzut în lupta cu ungurii din 1272 și ar fi putut uni voievodatul de Argeș a lui Seneslau cu al său, Sibiul ar fi luat locul Brașovului. Dar datorită faptului că unirea celor două voievodate s-a făcut de către Seneslau, a dus la fixarea capitalei noului voievodat la Argeș și apoi la Târgoviște, ultimul oraș fiind situat în preajma marelui drum de negoț, care ducea de la Brașov la Brăila, cu o variantă și spre Giurgiu³⁸.

Comerțul cu Țara Românească se desfășura în ambele sensuri, adică se exportau spre Țara Românească o serie de produse meșteșugărești, dar se și importau în Sibiu mai ales produse agricole și materii prime.

Exportul Țării Românești a fost determinat de nevoia de produse alimentare și materii prime a sibienilor³⁹. Exportul Țării Românești la Sibiu trebuie legat și de dezvoltarea meșteșugurilor și negoțului sibian și de creșterea numărului populației cetății în cursul sec. XV-XVI, elemente care explică cererea crescândă de materii prime și produse alimentare de pe piața sibiană⁴⁰.

Un alt factor favorizator al exportului mare dinspre Țara Românească era și faptul că nu existau restricții, pentru negustorii sibieni, la cumpărarea produselor naturale din Țara Românească. Radu cel Frumos, într-o scrisoare a sa, datată 29 iulie 1467-1470, spune clar: "să fie liberi oamenii voștri - ai cetății Sibiu n.a. - cu de toate să se întoarcă"⁴¹.

Cu toată cantitatea mare de produse exportate, Țara Românească avea importul mult mai mare și mai diversificat, fiind determinat de dezvoltarea mai slabă a meșteșugurilor, ceea ce făcea ca Țara Românească să fie o bună piață de desfacere pentru meșteșugarii sibieni⁴².

Evaluarea importului Țării Românești din Sibiu se poate face începând din anul 1500, pe baza registrelor vamale menționate; pentru perioada anterioară știrile lipsind cu totul sau fiind prea sărace⁴³. Legătura cu Țara Românească se făcea prin defileul Oltului, Sibiul având doar această unică cale prin care se puteau întreține legături cu Țara Românească⁴⁴. Drumul de la Sibiu la Târgoviște și mai târziu la București, înainte de a trece pe malul stâng al Oltului la Slatina, se ramifica spre dreapta, ajungând, prin

³⁵ P. P. Panaitescu, *Documente slavo-române din Sibiu (1470-1653)*, București, 1938, p.3.

³⁶ R. Manolescu, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Sibiul la începutul sec. XVI*, în *Analele Universității "C.I. Parhon"*, Seria Științe sociale, Istorie, București, 1956, nr.5, p.210.

³⁷ Șt. Meteș, *op.cit.*, p.20.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ R. Manolescu, *op.cit.*, p.213.

⁴⁰ *Ibidem*, p.214.

⁴¹ S. Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul*, Sibiu, 1922, p.11, nr.1.

⁴² R. Manolescu, *op.cit.*, p.229.

⁴³ *Ibidem*, p.230.

⁴⁴ Șt. Meteș, *op.cit.*, p.21.

Craiova, peste Jiu, la vadul Vidinului, unde cetatea Calafatului era punct vamal pe teritoriul românesc, fiind atestat ca atare la 1424: "vama de la Calafat e de la 1424 a lui Dan vodă II"⁴⁵. Punctul vamal de tranzit între Țara Românească și Transilvania a fost fixat la Turnu Roșu, unde în sec. XIV se ridica și o cetate de pază⁴⁶.

La 29 iulie 1473, Mathias Corvin permite sibienilor să lărgescă drumul de la Turnu Roșu - care toamna și iarna devenea impracticabil datorită inundațiilor și zăpezilor - cu condiția să păzească această intrare în Transilvania⁴⁷.

Această cetate de pază de la Turnu Roșu (Rubea Turris) a devenit un punct vamal destul de mare, iar în sec. XVI, ca urmare a intensificării comerțului, a mai fost organizat un punct vamal și la Tălmăciu⁴⁸.

Mărfurile pe care le comercializau negustorii din Țara Românească erau în special produse naturale, produse meșteșugărești, dar acestea în cantități infime și mărfuri orientale, procurate pe filiera otomană⁴⁹. Produsele cu care erau schimbate erau îndeosebi produse meșteșugărești sibiene: oțel, fier, aramă, cuțite, arme și produse occidentale, mai ales postavuri, catifele și arme⁵⁰.

Negustorii munteni târguiau mărfurile la Sibiu în bazarul crăiesc⁵¹.

Articolele de armură și fierărie, care se exportau spre Țara Românească, erau în principal: cuțite, scuturi, securi, buzdugane etc.⁵²

Prețurile percepute de meșterii breslași pentru produsele lor erau:

1000 cuțite 12 florini
4 buzdugane 4 florini⁵³

Negustorii sibieni exportau pe lângă produsele mai sus amintite și postav, pânză de in, de cânepă, arme (săgeți, arcuri, săbii, muschete, tunuri), șei, obiecte de orfeverie⁵⁴.

Negoțul cu diferite arme este atestat și prin prezența, în a doua jumătate a sec. XIV, la Sibiu, a meșterilor făurari de spade, sulite, scuturi, zale, platoșe și de arme de foc⁵⁵.

În privința importului de mărfuri muntene nu se poate determina exact nici cantitatea, nici valoarea, deoarece mărfurile erau trecute în registrul vamal în mod global, fără diferențieri de produse⁵⁶.

Prețurile pentru produsele din oțel au fost fixate de dietele din Cluj (25 XI - 7 XII 1556) și Aiud (10 - 15 III 1560) - prețuri care reflectau tendința de creștere spre sfârșitul sec. XVI⁵⁷. Astfel avem:

1 sapă 16 - 20 denari
1 secure 3 - 10 denari
1 cântar oțel 300 denari⁵⁸

⁴⁵ *Ibidem*, p.24.

⁴⁶ *Ibidem*, p.21.

⁴⁷ Hurmuzachi, *Documente*, XV, p.81, nota CXL.

⁴⁸ S. Goldenberg, *Despre vama (vigesima) Sibiului în sec. XVI*, în *ActaMN*, II, 1965, p.675.

⁴⁹ R. Manolescu, *op.cit.*, p.229.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p.19, nr.11.

⁵² Șt. Meteș, *op.cit.*, p.103.

⁵³ *Rechnungen...*, p.301; Vezi pentru prețurile mărfurilor și R. Fr. Kaidl, *Geschichte der deutschen in Karpathenländers*, vol.II, Gotha, 1907, p.322.

⁵⁴ Dumitrescu-Jippa, N. Nistor, *op.cit.*, p.48.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ R. Manolescu, *op.cit.*, p.233.

⁵⁷ *Ibidem*, p.234.

⁵⁸ *Monumenta comitialia Transylvaniae*, vol.II, p.70-71,182.

Pentru anul 1500 tabelul statistic al mărfurilor importate de Țara Românească din Sibiu arată astfel⁵⁹:

materii prime	oțel și fier	4020 denari
unelte	coase și alte unelte	8350 denari
arme	179500 de cuțite	215400 denari
TOTAL		227770 denari

Relațiile comerciale ale breslașilor sibieni cu Țara Românească au avut de suferit în perioadele când Ungaria sau voievodatul Transilvaniei se aflau în conflict cu aceasta. Astfel, ca urmare a conflictului izbucnit între Vlaicu vodă, voievodul Țării Românești și Ludovic cel Mare, regele Ungariei, a fost interzisă vânzarea armelor către Țara Românească⁶⁰.

Pe lângă impedimentele de ordin politic bresla armurierilor sibieni a avut de înfruntat și rivalitatea breslașilor brașoveni cu care au intrat în concurență pentru acapararea pieței comerciale din Țara Românească. În acest razboi comercial sașii sibieni au încercat în timpul domniei lui Alexandru Aldea să-i înlocuiască pe sașii brașoveni în relațiile cu voievodatul sud-carpatic⁶¹. Dar la scurt timp Brașovul începe să câștige teren - în 1500 valoarea produselor cumpărate de Țara Românească din Sibiu era de abia 4500 de florini, în timp ce la 1503 de la Brașov erau cumpărate mărfuri în valoare de 26000 de florini⁶².

În lupta pentru supremație pe piața munteană, breslașii sibieni încercau să obțină cât mai multe convenții, ce stipulau dreptul de comerț exclusiv cu anumite produse. În acest sens se și încheie o convenție cu Vlad Tepeș, convenție care dădea drept de negoț sașilor sibieni cu condiția ca ei să nu adăpostască pretendenți la tronul Țării Românești. Această convenție este certificată în două acte din 1457 și 1458, privind relațiile dintre Țara Românească și Transilvania, documente aflate la Arhivele Statului din Sibiu. Ambele documente sunt emise de Mihail Szilagy, cumnatul lui Iancu de Hunedoara și se află în fondul Nova collectio posterior, fiind inventariate abia în 1914 și publicate de Gustav Gündisch în anul 1963⁶³.

Documentele nu s-au păstrat în original ci numai în copii contemporane și sunt scrise pe cele două pagini ale unei coli de hârtie simplă, fără filigran, de mâna aceluiași copist, probabil notarul orașului și al provinciei Sibiu⁶⁴.

Documentele tratează perioada de lupte pentru tronul Ungariei, de după moartea lui Iancu de Hunedoara. Mihail Szilagy a căutat să întărească poziția taberei huniazilor în Transilvania și Ungaria. În acest fel el a intrat în conflict cu regele Ladislau V - conflict în care Brașovul și Sibiul erau de partea regelui.

Voievodul muntean Vlad Tepeș s-a situat de partea lui Mihail Szilagy, situație în care Sibiul în schimbul asigurării că nu va sprijinii nici un pretendent la tronul muntean, încheie un tratat comercial cu Vlad Tepeș, care dorea astfel să-și acopere spatele pentru a putea opera nestingherit alături de Mihail Szilagy⁶⁵.

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ Hurmuzachi, *op.cit.*, vol.XII, p.207.

⁶¹ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, București, 1925, p.78,94.

⁶² Dumitrescu-Jippa, N. Nistor, *op.cit.*, p.49.

⁶³ Gustav Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Tepeș cu Transilvania în anii 1456-1478*, în *Studii*, XVI, 3/1963, p.681.

⁶⁴ Arh.St.Sb, Nova collectio posterior, V, nr.1850.

⁶⁵ G. Gü

În acest context de frământări politice, urmașii lui Vlad Tepeș au căutat să-și procure pentru armata lor arme cât mai bune, prin comenzi adresate armurierilor sibieni. Dovadă a acestui fapt stă și scrisoarea lui Basarab II cel Bătrân din 1474:

"Din mila lui Dzeu Io Basaraba voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, burgmesterului și judei crăiesc și celor 12 pargari din Sibiu... Și iarăși am trimis pe oamenii noștri buni Chirca a lui Marin și Giurca și Minea să-mi cumpere arcuri și scuturi și postav și una alta, de ce are nevoie domnia mea..."⁶⁶.

Reiese din acest document că Basarab vodă nu este la prima achiziție de mărfuri sibiene prin aceiași oameni, deoarece el spune în scrisoare "Și iarăși am trimis pe oamenii noștri buni Chirca a lui Marin și Giurca și Minea...". S-ar putea interpreta și ordinea în care cere mărfurile - "arcuri și scuturi și postav și una alta" - presupunându-se că avea mai mare nevoie, nu atât pentru el, cât pentru oaste, întrucât se cunoaște că în această perioadă a anilor '70 ai sec. XV au avut loc frământări politice în Țara Românească, manifestate prin dese schimbări de domni.

În 1474, când face cererea de arme către sibieni, Basarab II cel Bătrân a fost pus pe tron de către Ștefan cel Mare, în ideea creării unui front comun antiotoman. Deci, și acest lucru este în sprijinul ideii că domnitorul muntean achiziționează arme și alte lucruri folositoare armatei sale și nu pentru folosința personală.

La doi ani după acest fapt, când regele Ungariei, Mathias Corvin, a sprijinit acțiunea împotriva lui Laiotă Basarab, care se închinase turcilor, Sibiu a înarmat o unitate de 50 de călăreți și a trimis și "bombarde, tunuri cu proiectile de piatră"⁶⁷. Cererea regelui către primarul orașului Sibiu a fost făcută la 6 septembrie 1476 și se referea la unitățile care luptaseră în Moldova la Bretcu, alături de Ștefan cel Mare la 14 august 1476⁶⁸. Unitățile trebuiau trimise lui Ștefan Bathory, jude al curiei regale și comandant suprem în Transilvania, care avea să comande contingentul transilvan, ce avea să intre în Țara Românească⁶⁹.

La 2 octombrie 1476 tot Mathias Corvin cerea "spre evitarea pedepsei de înaltă trădare și a pierderii capului și a bunurilor"⁷⁰ bombarde, tunuri cu proiectile de piatră și 50 de călăreți "din cei mai buni", ce urmau să fie preluați de nobilul Ladislau Kuthory⁷¹.

Toate aceste forțe armate au fost puse sub comanda lui Ștefan Bathory, care împreună cu Ștefan cel Mare, aveau misiunea să-l reîntronizeze pe tronul Țării Românești pe Vlad Tepeș.

Spre sfârșitul sec. XV, ca urmare a stării de conflict între regatul Ungariei și Imperiul Otoman, Ștefan Bathory interzice la 27 aprilie 1481, exportul de arme spre Țara Românească: "sagittas scuttela nec non ferrea arma et alias res bellicas ac pillios"⁷².

Această interdicție lovea în interesele comerciale ale breslei armurierilor sibieni, deoarece doar prin vânzarea de arme puteau să-și asigure cele necesare traiului. De aceea, cu titlu de ipoteză, deoarece suportul documentar este foarte lacunar în privința acestor activități, se poate spune că aceste interdicții nu stopau în întregime scurgerea de arme către beneficiari. Chiar dacă breslele, conform statutelor lor, respectau interdicția, mai existau meștersugari care nu făceau parte din breaslă și ei puteau sau nu să respecte această interdicție.

Ca o dovadă indirectă privitoare la comerțul de contrabandă cu arme poate fi și întărirea interdicției de comerț cu aceste articole, dată tot de Ștefan Bathory. El specifica clar în această întărire mărfurile care erau prohibite la export: arme, cai și oi. Totodată, spre a stopa dorința unora de a trece

⁶⁶ S. Dragomir, *op.cit.*, p.14.

⁶⁷ Arh.St.Sb., U.II, nr.370.

⁶⁸ Dumitrescu-Jippa, N. Nistor, *op.cit.*, p.89.

⁶⁹ *Ibidem.*

⁷⁰ Arh.St.Sb., U.II, nr.370.

⁷¹ *Ibidem.*

⁷² Hurmuzachi, *op.cit.*, XV, 27 aprilie 1481.

peste graniță mici cantități de arme cu titlul de arsenal propriu, el dă un edict prin care stabilește clar necesarul de arme pe care o persoană le poate trece peste graniță în Muntenia: "oricine va trece pe la pasul Branului în Țara Românească nu poate duce cu sine mai mult de o sabie, un arc, un scut și 8-9 săgeți"⁷³.

Acest document poate sprijini într-un fel ipoteza emisă mai sus, cu privire la comerțul de contrabandă cu arme. Actul acesta care reglementează necesarul de arme pentru o persoană nu-și avea rostul dacă nu s-ar fi descoperit cazuri de încălcare a interdicției de a comercializa arme în Muntenia. Acest act reduce simțitor posibilitatea de a mai trece prin vamă cantități de arme ce puteau fi vândute dincolo de Carpați.

În sprijinul celor spuse mai sus se poate cita și documentul din 18 martie 1583, emis de Ștefan Bathory, regele Poloniei și principele Transilvaniei, document prin care poruncește judei secuilor, castelanului de Făgăraș și magistraților orașelor Sibiu și Brașov, să închidă și să păzească "oculta et oblitqua itinera" dintre Țara Românească și Ardeal, pe care se strecoară negustorii, evitând, "spre a nu plăti vamă, drumurile publice de la Turnu Roșu, Bran, Teleajen și Prahova"⁷⁴.

În anul 1511, regele Ungariei, Vladislav II, poruncește o ridicare temporară a embargoului asupra comerțului cu arme spre Țara Românească, permițând ajutorarea lui Vlăduț, domnitorul Munteniei, "dar numai atât cât va avea nevoie pentru ai lui, spre a nu se trimită și turcilor"⁷⁵. Actul de ridicare a interdicției este datat 4 august 1511 și în el se stipulează clar, că se permite lui Vlad vodă cumpărarea de arme de la armurierii sibieni⁷⁶.

În 24-27 septembrie 1511, Vlăduț trimite la Sibiu pe credinciosul său Ruhan, cu scrisorile regelui Vladislav II, care îi îngăduiau "ca să putem cumpăra și aduce arme împotriva viclenilor, precruzilor dușmani ai legii creștine"⁷⁷.

Ca urmare a ridicării embargoului, ridicare parțială, deoarece era nevoie de aprobarea specială a regelui Ungariei sau a voievodului Transilvaniei pentru a face comerț dincolo de Carpați, în februarie 1526 este atestată trimiterea de către armurierii sibieni, lui Vladislav vodă, domnul Țării Românești, a 28 de puști, praf de pușcă și plumb în schimbul cărora Sibiul primește un act ce consfințește legăturile pașnice cu Țara Românească⁷⁸.

Spre sfârșitul primei jumătăți a sec. XVI, normalizându-se relațiile între Transilvania și Țara Românească, sunt atestate tot mai multe daruri făcute de breslașii sibieni în schimbul obținerii de avantaje comerciale în Țara Românească.

Astfel, Mircea Ciobanul primește de la breslașii sibieni în 26 mai 1551: un coif aurit, două scuturi (paysis) aurite și o cupă de argint aurit⁷⁹.

La rândul său, Pătrașcu vodă (1554-1557) în ultimul an de domnie primește 5 vase cu praf de pușcă, 4 scuturi și o cupă aurită, totul în valoare de 50 de florini și 72 de denari, dar făcut "propter... bonam vicinitatem"⁸⁰.

Patru ani mai târziu, în 1561, dieta din Turda și cea din Cluj (13-18 aprilie și 11-12 aprilie 1561) au interzis exportul de arme "ad regna exotica"⁸¹.

În anul 1558, după moartea lui Pătrașcu cel Bun, revine pe tronul Țării Românești Mircea Ciobanul, care este dăruit de armurierii sibieni, cu ocazia urcării pe tron și în speranța continuării unor fructuoase legături comerciale, cu un scut aurit și două spade, pe lângă alte daruri din partea primarului

⁷³ *Ibidem*, XII, p.293-294, nr.262.

⁷⁴ *Ibidem*, XVI, p.692-693, nr.1272.

⁷⁵ Arh.St.Sb., Documente literare, nr.150, L.13.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Hurmuzachi, *op.cit.*, p.211-212, nr.382.

⁷⁸ *Ibidem*, XI, p.847,849.

⁷⁹ *Ibidem*, p.863.

⁸⁰ *Ibidem*, p.868.

⁸¹ *Monumenta comitialia Transylvaniae*, vol.II, p.192,198.

Sibiului⁸².

Un document, care atestă clar o tranzacție cu arme, este scrisoarea-chitanță a lui Calotă Banul, către armurierii sibieni, scrisoare datată 1599-1600. Prin acest act se confirma primirea a 100 de săbii în contul "dajdiei Sibiului", săbii ce se predau darabaștilor de la Strehaia⁸³.

<<1599-1600>>."+ Iau banu Calotă dau în știre că eu 100 de săbii de cetate Sebiulu[i], în sama li vodă, să plătească [de] dajde ceta[t]ei, sa de... [pen]tru săbieru și bani...1060. Și săbile le duce Matei izbaze la Strehae darabaștiloru"⁸⁴.

Documentul lasă să se înțeleagă că cele 100 de săbii au fost plătite meșterului de la care primarul orașului le-a luat pentru a achita "dajdea"; altfel nu s-ar putea explica cuvintele "sa de [pen]tru sabieru și bani... 1060". Este posibil ca această ipoteză să nu fie viabilă, deoarece în această parte documentul este deteriorat și lipsesc unele cuvinte sau părți din cuvinte. Oricum ar fi, este clar că cele 100 de săbii, trimise la Strehaia, au fost fabricate la Sibiu de către meșterii armurieri din branșa săbierilor.

Legăturile comerciale ale sașilor sibieni în domeniul exportului de arme nu s-au desfășurat doar cu cele două voievodate românești de dincolo de Carpați; au avut loc contacte directe și cu Turcia, fapt atestat de un document datat în anul 1499, emis de cancelaria regelui Vladislav II al Ungariei. Acesta, preocupat de prevenirea pericolului turcesc, a interzis negustorilor sibieni să exporte arme și cai în Turcia⁸⁵.

Este foarte evident că erau prohibite la export acele lucruri de interes strategic pentru regatul Ungariei și pentru voievodatul Transilvaniei și este și mai clar ca au mai avut loc relații de schimb comercial direct între Sibiu și Imperiul Otoman.

MARIAN TIPLIC
Universitatea "Lucian Blaga"
Sibiu

THE ECONOMICAL RELATIONS OF THE SIBIU ARMOURERS' GUILD WITH MOLDAVIA AND VALACHIA

SUMMARY

On the basis of the documentary material and the archive sources available the author examines the commercial relationships of the Sibiu armourers' guild with Valachia and Moldavia in the context of the general commercial activity of the town Sibiu during the centuries 14 to 16.

There are thus revealed close commercial relations with fluctuations owing to the political and military relationships between the Transylvanian principality and Hungary on the one side and the Romanian states on the other. The interruptions were also due to the anarchic situation in the inner political life of the three states. The Hungarian Royalty and the Transylvanian authorities as well as the voivodes of the two Romanian outer-Carpathian Romanian countries promoted the development of exchanges by frequent renewal of commercial treaties, but they were sometimes encouraged by the gifts given by the Sibiu guilders in exchange to commercial advantages.

The commercial activity of the Sibiu armourers' guild gains particular importance during the battles against the Turks in the 15th and the first part of the 16th century. The weakening of these relationships is being connected to the penetration of Brașov, around 1500, in the exchanges with Valachia and Moldavia as well, as Brașov had a more advantageous position on the commercial roads that united Transylvania with the two Romanian states.

Besides the mentioned connections there were also direct commercial contacts between the town of Sibiu and the Turkish Empire, with obvious prohibitions especially in armament during the frequent periods of confrontations with Hungary and Transylvania.

⁸² Hurmuzachi, XI, p.869-870.

⁸³ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p.4.

⁸⁴ *Ibidem*, p.37, nr.XXVII.

⁸⁵ Arh.St.Sb., U.II, nr.642.